

<https://buxdu.uz>

OLIV TA'LIM, FAN VA INNOVATSIYALAR VAZIRLIGI

**BUXORO DAVLAT PEDAGOGIKA INSTITUTI
TEKNOLOGIK TA'LIM KAFEDRASI**

**UZLUKSIZ TA'LIMDA TEKNOLOGIYA
FANI UZVIYLIKINI TA'MINLASH
VA O'QITISHDA
INTEGRATSIYALASHGAN TA'LIM
TEKNOLOGIYALARI: MUAMMO VA
YECHIMLAR**

**RESPUBLIKA ILMIY-NAZARIY
ANJUMANI**

MATERIALLARI

2023-yil, 19-dekabr

OLIIY TA'LIM, FAN VA INNOVATSIYALAR VAZIRLIGI

**BUXORO DAVLAT PEDAGOGIKA INSTITUTI
TEXNOLOGIK TA'LIM KAFEDRASI**

**UZLUKSIZ TA'LIMDA TEXNOLOGIYA FANI UZVIYLIGINI
TA'MINLASH VA O'QITISHDA INTEGRATSIYALASHGAN
TA'LIM TEXNOLOGIYALARI: MUAMMO VA YECHIMLAR**

Respublika ilmiy-nazariy anjumani

MATERIALLARI

2023-yil, 19-dekabr

BUXORO-2023

“Uzluksiz ta’limda texnologiya fani uzviyligini ta’minlash va o’qitishda integratsiyalashgan ta’lim texnologiyalari: muammo va yechimlar” mavzusidagi Respublika ilmiy-nazariy anjuman dasturiy qo‘mita tarkibi.

1. B.B.Ma‘murov – Buxoro davlat pedagogika instituti rektori, rais;
2. Sh.N.Murodov – Ilmiy ishlar va innovatsiyalar bo‘yicha prorektor, rais muovini;
3. E.M.Muxtorov – O‘quv ishlari bo‘yicha prorektor, a‘zo;
4. M.Y.Ergashev – O‘quv uslubiy bo‘lim boshlig‘i, a‘zo;
5. R.A.Qo‘ldoshev – Ilmiy – tadqiqotlar, innovatsiyalar va ilmiy pedagogik kadrlar tayyorlash bo‘limi boshlig‘i, a‘zo;
6. Sh.M.Muxamedov – Magistratura bo‘limi boshlig‘i, a‘zo;
7. A.R.Jo‘rayev – Aniq va tabiiy fanlar fakulteti dekani, a‘zo;
8. Sh.A.Raximov – “Texnologik ta’lim” kafedrasini mudiri v.b., a‘zo;
9. Y.Y.Jamilov – “Texnologik ta’lim” kafedrasini dotsenti, a‘zo;
10. D.A.Sayfullayeva – “Texnologik ta’lim” kafedrasini dotsenti, a‘zo;
11. N.M.Hamdamova – “Texnologik ta’lim” kafedrasini dotsenti, a‘zo;
12. Sh.I.Bahronova – “Texnologik ta’lim” kafedrasini o‘qituvchisi, kotiba;

Mas’ul muharrir:

- A.R.Jo‘rayev – p.f.f.d. (PhD), professor.
Y.Y.Jamilov – p.f.f.d. (PhD), dotsent.

Taqrizchilar:

- H.O.Jo‘rayev – p.f.d. (DSc), professor.
L.R.Zaripov – p.f.f.d. (PhD), dotsent.
Sh.M.Muxamedov – p.f.f.d. (PhD), dotsent.

Tahrir hay’ati:

- Sh.A.Raximov – f.-m.f.n., dotsent.
D.A.Sayfullayeva – p.f.f.d. (PhD), dotsent.
N.M.Hamdamova – p.f.f.d. (PhD), dotsent.

Mazkur to‘plamga kiritilgan materiallarning ilmiy saviyasi mazmuni va ularning haqqoniyligiga mualliflar mas’uldir.

Buxoro davlat pedagogika instituti, 2023-yil.

KIRISH SO‘ZI

p.f.d. (DSc), professor Ma‘murov Bahodir Baxshulloyevich

Ma‘lumki, O‘zbekiston Respublikasi Prezidentining 2019-yil 8-oktyabrdagi “O‘zbekiston Respublikasi Oliy ta‘lim tizimini 2030 yilgacha rivojlantirish konsepsiyasini tasdiqlash to‘g‘risida” PF-5847-sonli hamda 2022-yil 28-yanvardagi “2022-2026 yillarga mo‘ljallangan Yangi O‘zbekistonning taraqqiyot strategiyasi to‘g‘risida” PF-60-son Farmonlari, 2021-yil 1-apreldagi “Ilm-fan sohasidagi davlat siyosati va innovatsion rivojlantirishdagi davlat boshqaruvini yanada takomillashtirish chora-tadbirlari to‘g‘risida” PQ-5047-son Qarorlari, O‘zbekiston Respublikasi Vazirlar Mahkamasining 2020-yil 31-dekabrdagi “Oliy ta‘lim muassasalarida ta‘lim jarayonini tashkil etish bilan bog‘liq tizimni takomillashtirish chora-tadbirlari to‘g‘risida”gi 824-son qarori, 2020-yil 23-sentyabrdagi O‘RQ-637-sonli O‘zbekiston Respublikasining “Ta‘lim to‘g‘risida”gi Qonuni oliy ta‘lim tizimini tubdan isloh qilishga asos bo‘lib xizmat qiladi.

O‘zbekiston Respublikasining “Ta‘lim to‘g‘risida”gi Qonunida ta‘limning uzluksizligi va izchilligi asosiy tamoyillardan biri sifatida belgilab berilgan. Ta‘lim va tarbiyaga milliy hamda umuminsoniy qadriyatlarning singdirilganligi, ta‘lim va tarbiyaning insonparvarlik, demokratik xususiyatga ega bo‘lishi bevosita ta‘lim mazmuniga borib taqaladi. Shu asosda uzluksiz ta‘limda ta‘lim mazmuni muhim ahamiyat kasb etishini takidlash mumkin.

Shu nuqtai nazardan bugungi **“Uzluksiz ta‘limda texnologiya fani uzviyligini ta‘minlash va o‘qitishda integratsiyalashgan ta‘lim texnologiyalari: muammo va yechimlar”** nomli Respublika ilmiy-nazariy anjumani mavzusi dolzarb ahamiyatga ega.

Binobarin, anjumanda muhokama qilinadigan masalalar bugungi kunda uchinchi Renessans poydevorini yaratish, malakali kadrlar tayyorlash hamda uzluksiz ta‘limda texnologiya fani uzviyligini ta‘minlash va o‘qitishda integratsiyalashgan ta‘lim texnologiyalari imkoniyatlari va istiqbollari muhokama qilish asosida uni isloh qilish yo‘nalishlarini belgilash, xalqaro e‘tirof etilgan tashkilotlarning reytingida birinchi 1000 o‘rindan joy egallash, xalqaro tajribadan kelib chiqib, uzluksiz ta‘limning ilg‘or standartlarini joriy etish hamda texnologiya fani uzviyligini ta‘minlash asosida mazmunan optimallashtirish va fanlararo integratsiyalash asosida talabalarni innovatsion kasbiy faoliyatga tayyorlash, uzluksiz ta‘lim mazmunini sifat jihatdan yangi bosqichga ko‘tarish, bo‘lajak o‘qituvchilarning kasbiy kompetentligini rivojlantirish, professional ta‘lim tizimini rivojlantirish, fan - ta‘lim - ishlab chiqarish integratsiyasini ta‘minlash asosida raqobatbardosh kadrlar tayyorlashdagi muammo va ustuvor masalalarni tahlil qilish hamda ularning echimi yuzasidan fikr almashish ushbu anjumanning asosiy maqsadi hisoblanadi.

7. Жумаев, А. А., Иноятлов, М. Б., Одинаев, С., Садриев, Ж. Ж., & Рузибоев, М. М. (2014) ИЗУЧЕНИЕ ТЕХНИКИ РЕМОНТА ПОВРЕЖДЕНИЙ В АСИНХРОННОМ ДВИГАТЕЛЕ. *The Way of Science*, 22.

8. Махмудова, М. М., & Жумаев, А. А. (2019). FILM ALS WERKZEUG FÜR DEN UNTERRICHT VON DEUTSCH ALS FREMDSPRACHE. In *Россия-Узбекистан. Международные образовательные и социально-культурные технологии: векторы*

MASOFAVIY TA'LIMDA O'QITUVCHINING KOMPETENTSIYASI

Atamuradov Jamshid Jalilovich

BuxDU doktoranti

j.j.atamuradov@buxdu.zu

Masofaviy ta'lim - bu kompyuter tizimlari va texnologiyalardan foydalangan holda ta'limning zamonaviy usulidir. Ko'pgina tashkilotlar undan allaqachon foydalanmoqda, boshqalari esa hali ham ikkilanib, undan foydalanish o'z samarasini beradimi yoki yo'qmi degan qarorga kelishmoqda.

Aslida, bu tanish o'z-o'zini o'qitish kitobining yanada rivojlangan versiyasidir. Talaba mavzuni o'rganadi, so'ngra test topshiradi, agar bilim sinovi natijasi ijobiy bo'lsa, talaba yangi mavzuni o'rganishga o'tadi, agar yo'q bo'lsa, avtomatlashtirilgan o'quv tizimi qo'shimcha adabiyotlarni o'qish va boshqa dars o'tishni taklif qiladi. Axborot turli yo'llar bilan taqdim etiladi: video va audio materiallar, rasmlar va animatsiyalardan foydalaniladi. Hech bir qog'oz darslik bunday multimedia imkoniyatlarini taqdim etmaydi.

Masofaviy ta'limni tashkil etish nafaqat tayyorgarlik darajasiga, ta'lim muassasasining turiga, o'qitish modeliga bog'liq, balki u qo'llaniladigan texnologik bazaga qarab o'zgaradi.

Masofaviy ta'limning har qanday turining samaradorligi to'rt qismdan iborat:

- ❖ geografik masofadan qat'i nazar, o'qituvchi va tinglovchining samarali faoliyati;
- ❖ pedagogik texnologiyalardan foydalanish;
- ❖ tayyorlangan o'quv materiallarining samaradorligi va ularni uzatish usullari;
- ❖ teskari aloqaning samaradorligi.

Bundan tashqari masofaviy ta'lim samaradorligi ta'lim sifati tushunchasiga mutanosib bo'lishi kerak va yo'nalishda fan o'qituvchisining ya'ni pedagogning kasbiy kompetentsiyasi asosiy ko'rsatkichlaridan biridir.

Kompetensiya deganda pedagogik faoliyatni olib borish uchun yaxshi malakaga ega bo'lish holati tushuniladi. Pedagog biror narsa qilishga qodir bo'lsa, u muassasa amaliyot jamoasi tomonidan tan olinadigan va tekshirilishi mumkin bo'lgan malaka holatiga erishgan bo'lishi lozim.[1]

Zamonaviy masofaviy ta'lim tizimining asosiy vazifalaridan biri o'qituvchilarning AKT kompetentsiyasini rivojlantirishdir. Ta'lim jarayoniga raqamli ta'lim texnologiyalari faol joriy etilayotganiga qaramay, maktablarda maktab o'quvchilarining ta'lim faoliyatini raqamli ta'lim muhitida tashkil etish malakasiga ega o'qituvchilar yetishmayapti.

O'qituvchining AKT kompetentsiyasi - bu o'qituvchining o'z kasbiy faoliyatida aniq ta'lim maqsadlarini, ta'lim muassasasining raqamli ta'lim muhitining xususiyatlarini va o'quv fanining o'ziga xos xususiyatlarini hisobga olgan holda axborot-kommunikatsiya texnologiyalaridan mustaqil va mas'uliyatli foydalanishga tayyorligi va qobiliyati tushuniladi. O'qituvchining bu qobiliyatlari uning kasbiy va shaxsiy xususiyatlariga bevosita bog'liqdir.

Olimlarning fikriga ko'ra o'qituvchining AKT kompetentsiyasini shakllantirish quyidagi yo'llar bilan amalga oshirilishi mumkin:

- internet texnologiyalaridan foydalangan holda uzluksiz mustaqil ta'lim va malaka oshirish, vebinar va mahorat darslarida qatnashish;
- maktabni uslubiy ta'minlash tizimi bilan ta'minlash;
- kasbiy mahorat tanlovlarida, metodik ishlanma tanlovlarida, fan va AKT kompetentsiyasi testlarida qatnashish;
- o'quvchilar va ularning ota-onalari, hamkasblari va boshqalar bilan axborot almashish uchun veb-sayt yoki blog yaratish;
- bulutli texnologiyalarni o'zlashtirish, fan va tanlov kurslarini yaratish va ulardan foydalanish yoki Internet xizmatlari orqali ish materiallariga kirishni ta'minlash;

Masofaviy ta'lim jarayonini tashkil etishda quyidagi omillar alohida ahamiyatga ega:

1. Kursning maqsadi va vazifalariga ko'ra, til materialini tanlash va tartibga solish kerak (u faqat haqiqiy material bo'lishi kerak).

2. Kursning tuzilishi, uning uslubiy va texnologik tashkil etilishi (gipermatnli materiallar, veb-sahifalar).

3. Guruh ishini aniq rejalashtirish (mini-guruhlar, konferentsiyalar, shu jumladan, iloji bo'lsa, audio va video konferentsiyalarni tashkil qilish, shaxsiy va guruhli tizimli ma'lumotlar taqdimotlari).

4. O'qituvchi va server rahbari bilan tizim maslahatlarini tashkil qilish.

5. Umuman olganda, butunlay guruhda yoki individual ravishda, har bir o'qituvchi ijobiy hissiy niyatlarni va qo'llab-quvvatlash kompetentsiyalarini qayd etishi kerak.

Manbaga ko'ra, masofaviy ta'lim o'qituvchilari mustaqil ta'lim orqali oshirishlari kerak bo'lgan to'rtta asosiy kompetentsiyalar quyidagicha ko'rinishda bo'lishi kerak [5]:

✓ O'qituvchilar rivojlangan muloqot ko'nikmalarini rivojlantirishlari kerak ko'nikmalar, ayniqsa yozma muloqotda. Ko'pgina dasturlarda o'qituvchilar va talabalar birinchi navbatda elektron pochta, chat xabarlar va boshqa matnlar orqali muloqot qilishadi; shuning uchun o'qituvchilar "o'z yozuvlarining ohangini tan olishlari va so'zlarning nozikligiga e'tibor berishlari" kerak.

✓ Asinxron dasturlarda vaqtni boshqarish ko'nikmalari o'qituvchilar (va talabalar) uchun juda muhim, chunki ular istalgan vaqtda onlayn bo'lishi mumkin.

✓ Sinxron dasturlarda o'qituvchilarning ish jadvalini tuzish qiyin, chunki ma'ruzalar multimedia komponentiga ega bo'lishi kerak, bu an'anaviy sinflarga xos bo'lganidan ancha ko'proq rejalashtirishni talab qiladi.

✓ Agar o'qituvchilarda imkoniyati cheklangan talabalar bo'lsa, ular ushbu talabalarning ehtiyojlarini qondirish uchun dars mazmuni va ko'rsatmalarini qanday moslashtirishni bilishlari kerak. Ko'zi ojiz, eshitish qobiliyati past yoki nogiron o'qituvchilarni onlayn tarzda o'rganish sinfdagidan juda farq qilishi mumkin.

Masofaviy ta'lim kompetensiyalarini rivojlantirish o'qituvchilarni tayyorlash va (ba'zi hollarda) o'qituvchilarni sertifikatlashda tegishli o'zgarishlarga olib kelishi kerak. Axborot texnologiyalarining doimiy o'zgarishi o'qituvchilarning kompetensiyalarini rivojlantirishni uzluksiz jarayonga aylantiradi va doimiy kasbiy tayyorgarlik va ta'limni talab qiladi. Bunday sa'y-harakatlar o'qitish va o'qitishda texnologiyadan samarali foydalanish qobiliyatini oshiradi. Shunday qilib, zamonaviy o'qituvchining AKT kompetensiyasini rivojlantirish asosiy vazifalardan biri bo'lib, uni hal qilish o'qituvchining uzluksiz o'z-o'zini tarbiyalashi, kasbiy bilim va ko'nikmalarini oshirish bilan bog'liq.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR

1. Жулин А. Г., Спирина Е. В. Компетенции учителя при дистанционном обучении // Гуманитарные и естественнонаучные исследования как фактор научно-технического прогресса : сборник научных трудов по материалам Международной научно-практической конференции 14 июня 2022г. : Белгород : ООО Агентство перспективных научных исследований (АПНИ), 2022. С. 54-56. URL: <https://apni.ru/article/4169-kompetentsii-uchitelya-pri-distantsionnom-obu>

2. Вершинина Г.М. Использование возможностей цифровой школы в формировании ИКТ компетентностей всех участников образовательного процесса // Цифровая образовательная среда: новые компетенции педагога: сб. материалов участников конф. – СПб.: Международные образовательные проекты, 2019. С. 28–33 [Электронный ресурс]. – Режим доступа: https://xtern.ru/sites/default/files/wysiwyg/user19009/sbornik_cos_2018.pdf

3. Атамурадов Жамшид Жалилович Роль преподавателя в проектировании этапов построения дистанционного обучения // Academy. 2020.

MUNDARIJA

Kirish soʻzi

B.B.Maʼmurov	Uzluksiz taʼlimda texnologiya fani uzviyligini taʼminlash zarurati (Kirish soʻzi)	3
Sh.N.Murodov	Uzluksiz taʼlim uzviyligini taʼminlash taraqqiyotning muhim omili	4

1-SHOʻBA. UZLUKSIZ TALIMDA TEXNOLOGIYA FANI UZVIYILIGINI TAMINLASH ASOSIDA MAZMUNAN OPTIMALLASHTIRISHNING NAZARIY ASOSLARI

D.A.Sayfullayeva, M.B.Akobirova	Talabalarining kasbiy tayyorgarligini rivojlantirishda gomogen guruhlarining ahamiyati	6
D.A.Sayfullayeva, D.Sh.Ilxomova	“Texnik ijodkorlik va konstruksiyalash” fanining rivojlanishida innovatsion texnologiyalarning ahamiyati	9
N.M.Hamdamaova, S.Barotova	Texnologiya fanini oʻqitishda innovatsion pedagogik texnologiyalardan foydalanish va uni amalda qoʻllash	13
N.M.Hamdamaova, M.Barotov	Texnologiya fanini oʻqitishda ilgʻor pedagogik oʻquv jarayonlaridan foydalanish	17
N.M.Hamdamaova, R.Hamidov	Texnologiya darslarida yogʻoch oʻymakorligi elementlaridan foydalanish	22
M.B.Akobirova J.B.Orishev	Talabalarni gomogen va geterogen guruhlarda oʻqitish Boʻlajak texnologik taʼlim oʻqituvchilarini loyihaviy faoliyatga tayyorlashning samaradorligi	24 26
D.A.Turayev	Texnologik taʼlim yoʻnalishi talabalarining grafik kompetentligini rivojlantirish metodikasini takomillashtirish	29
S.I.Baxtiyorova, D.B.Joʻrayeva	Texnologiya darslarida dasturiy taʼlim vositalaridan foydalanib oʻqitish metodikasi samaradorligi	34
S.I.Baxtiyorova, Z.O.Ganjayeva	Umumtaʼlim maktablarida hamkorlikda oʻqitish tizimini joriy etish metodikasi	37
Sh.I.Bahronova, N.U.Davlatova	Texnologik taʼlim tizimida amaliy metodlardan foydalanish metodikasi	40
N.A.Umarjonova	Oʻzbekistonning taraqqiyot jarayonida boʻlajak texnologiya fani oʻqituvchisining kommunikativ kompetensiyalarini shakllantirish	43
D.Shamsiyeva, M.Temirov	Boʻlajak oʻqituvchilarning innovatsion faoliyatga tayyorlashning pedagogik asoslari	45
G.M.Bekmuradova	Doktorantura dasturlari sifatini monitoring qilish va baholash boʻyicha xorijiy tajribalar tahlili	47
M.S.Toshtemirova,	Tikuv mashinalarining yaratilish tarixi va bugungi	

	kompetensiyalarini rivojlantirish	172
A.S.Otaqulov	Ijtimoiy-madaniy kompetensiyalar va ularning shaxs ma'naviy kamolotidagi o'rni	174
T.A.Xужақулов, Ю.Д.Мажидова	Методы использования информационно-коммуникационных технологий в развитии высшего профессионального образования	176
T.A.Xужақулов, Ю.Д.Мажидова, М.Маматқулов	Инновационная технология в обучении предметов информатики	179
T.A.Xужақулов, P.T. Гаипназаров, Ю.Д.Мажидова	Использование инновационных технологий в образовательном процессе	182
G.S.Djumayeva	Fizika o'qitishda o'quvchilarning tayanch kompetensiyalarni shakllantirish	185
J.Y.Xolmatov	Ta'limda integratsiyaning pedagogik mexanizmlarini takomillashtirish	188
A.A.Jumayev	Oliy ta'lim muassasasi talabalarining kasbiy kompetentlikni rivojlantirishning mazmuni	192
A.A.Jumayev	Bo'lajak muhandislarning energetikaga oid kompetentligini rivojlantirishda innovatsion pedagogik texnologiyalarning ilmiy –metodik ahamiyati	195
J.J.Atamuradov	Masofaviy ta'limda o'qituvchining kompetensiyasi	201
E.T.Muhammadiyev, X.A.Turayev	Bo'lajak muhandislarning kreativlik qobiliyatlarini rivojlantirishning asosiy omillari	204
Sh.Tilavov	Murabbiylik va trenerlik kasbida raqobatbardosh kadrlar tayyorlash o'rni va ahamiyati	208
N.Sh.Shadiyeva	Dasturiy ta'lim vositalari asosida talabalarining geografik obyektlarni 3d loyihalash va modellashtirish kompetentligini rivojlantirish modeli	210
R.A.Ruziyev	Bo'lajak o'qituvchilarni raqamli vositalar yordamida kompetentligini rivojlantirish	221
O.O.Xalloqova	Bo'lajak pedagog kadrlarni kasbiy kompetentligini oshirishning nazariy asoslari	223
Z.D.Rasulova	Talabalar kreativ kompetentligini rivojlantirishning metodik ta'minoti	227
N.N.Zaripov	WEB-FREELANCE faoliyati va uni boshlash bosqichlari	231
N.N.Zaripov	Informatika va raqamli texnologiyalar fanini o'qitishda infografikalardan foydalanish metodikasi	234